

УДК 37.046.16+37.036

М. Осадець

**доцент кафедри фізичного виховання
для гуманітарних факультетів**

**Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича**

**ОРГАНІЗАЦІЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ: АСПЕКТИ РОЗВИТКУ
ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ**

Анотація. У статті розглядаються аспекти розвитку творчого потенціалу майбутніх педагогів та виокремлено шляхи вдосконалення підготовки майбутніх учителів до організації виховної роботи. Обґрунтовано поняття самовизначення, охарактеризовані умови розвитку творчого потенціалу майбутнього спеціаліста, організації цілісного діяльнісно-виховного процесу.

Ключові слова: педагогічна творчість, самовизначення, мистецтво, ефективність виховної технології, критерії організації.

Н. Осадець

**ОРГАНИЗАЦИЯ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ: АСПЕКТЫ
РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА БУДУЩИХ
СПЕЦИАЛИСТОВ**

Аннотация. В статье рассматриваются аспекты развития творческого потенциала будущих педагогов и выделены пути совершенствования подготовки будущих учителей к организации воспитательной работы. Обосновано понятие самоопределение, охарактеризованы условия развития творческого потенциала будущего специалиста, организации целостного деятельностно-воспитательного процесса .

Ключевые слова: педагогическое творчество, самоопределение, искусство, эффективность воспитательной технологии, критерии организации.

N. Osadets

**ORGANIZATION OF EDUCATIONAL WORK: ASPECTS OF
CREATIVE POTENTIAL FUTURE SPECIALISTS**

Abstract. This paper discusses aspects of the creative potential of future teachers and singled out ways to improve the training of teachers to organize the educational work . Proved the concept of self, described conditions for the development of creative potential future specialist of holistic action- training process .

Keywords: pedagogical creativity, self-art educational technology performance criteria of the organization.

Постановка проблеми. У змінах соціальних систем останньої чверті ХХ – початку ХХІ століття особливе місце займає перехід до нової системи суспільних відносин, заснованої на цінності кожної людини. Суспільство висуває нові вимоги до особистості, детермінуючи той набір її життєвих стратегій і якостей, що дозволить їй максимально реалізувати свій потенціал. Безумовним є те, що ці тенденції конкретизуються в різних сферах життєдіяльності суспільства. Активні зміни відбуваються в економіці, політиці, культурі, освіті. В соціальній структурі суспільства особливе важливе місце займає молодь. Саме цей прошарок населення важливий тому, що він є джерелом поповнення трудових ресурсів, прагненням до самореалізації, їх відкритість для оволодіння новими знаннями і новим досвідом відкриває перед ними соціальну і професійну перспективу, що дозволяє розглядати підрастаюче покоління як стратегічно значущу надію

нації і держави у всіх сферах їх існування. Але все це, в більшій мірі, залежить від самовизначення особистості.

Однак загальною тенденцією є затребуваність індивідуальності, особистості як унікального поєднання цілого ряду якостей, здатної поряд зі стандартними схемами реалізувати у своїй соціальній практиці творчі стратегії. У результаті, об'єктивно стає потреба в пошуку ефективних механізмів розвитку творчого потенціалу особистості. Формування й розвиток творчого потенціалу й підвищення активності особистості пов'язане з функціонуванням соціальних інститутів, особливе місце серед яких займає освіта. Від даного інституту залежать можливості здобуття знання, саморозвитку, самодіяльності, актуалізації інтелектуального потенціалу майбутнього фахівця.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відправною точкою аналізу даного кола питань є роботи В. Біблера, Д. Богоявленської, Я. Пономарьова, М. Ярошевського, М. Кагана, К. Абульханової-Славської, В. Хмелька, А. Шуміліна, О. Тихомирова, О. Чаплигіна і ряду інших авторів, присвячені питанням творчості особистості. Широкий пласт досліджень міститься у роботах О. Якуби, І. Ковальнової, І. Білохвостикової, в яких досліджуються питання сутності людської активності в творчому процесі, соціально-психологічні основи творчості. Як одна з необхідних умов становлення майбутніх фахівців творчість досліджується в роботах В. Сластьоніна, Є. Шиянова. Різні форми й методи залучення майбутніх фахівців до творчої навчальної діяльності представлені в працях В. Андреева, С. Архангельського, Ю. Кулюткіна. Науково-дослідну роботу студентів як елемент підготовки майбутніх фахівців розглядають З. Єсарєва, Н. Яковлева; проблеми проведення досліджень студентами висвітлені І. Дагіте, М. Ковальновою; особливості організації науково-дослідної роботи студентів проаналізовані В. Сіденко, В. Шевченко; прикладне вивчення проблеми висвітлене Л. Квіткіною, П. Кравчуком; місце й роль наукових досліджень

студентів у системі вищої освіти визначені Л. Авдєєвою; можливості науково-дослідної й навчально-дослідної роботи показані Ф. Філіпповим і В. Шостаковським. Досліджується також сама наукова діяльність ВНЗ, її специфіка, види (Ю. Васильєв, Ф. Волков, Г. Засобіна), а також система організації й управління вузівською наукою (В. Марєєв).

Однак недостатньо вивченими залишаються питання про критерії й компоненти розвитку творчого потенціалу особистості студента. Є гостра потреба в цілісному уявленні про систему розвитку творчого потенціалу студента засобами науково-дослідної роботи. Отже стає очевидним, що, незважаючи на численні роботи, присвячені проблемам творчості, спеціального дослідження потребують механізми розвитку творчої активності в цілому й науково-дослідної зокрема, відсутні досить чіткі уявлення про критерії науково-дослідної активності особистості. Є потреба в соціологічному аналізі науково-дослідної активності студентів як складової творчої активності. Тому всебічна теоретична розробка питань формування творчо активної особистості майбутнього фахівця в умовах вищої школи набуває особливої гостроти, оскільки саме рівень підготовки фахівця з вищою освітою, розвиненість його творчого потенціалу реалізуються в його майбутній діяльності, створюють умови для творчої діяльності в усіх сферах життєдіяльності суспільства. Ми будемо розглядати поняття “самовизначення” в широкому соціально-педагогічному контексті. Це, за думкою С. Чистяковою та Н. Родичева, не обмежує орієнтацію людини тільки на вибір професії, а включає його моральні, особистісні аспекти або компетентності, що дозволяють «діяти в соціальних, економічних та культурних умовах, що змінюються».⁶ У цілому ці автори визначають самовизначення як «складний динамічний процес формування особистістю системи власних базових відношень, ключових компетентностей».⁶

---

⁶ Чистякова С. Н. Проблемы и риски самоопределения старшеклассников выборе профильного обучения / С. Н. Чистякова // Профильная школа. – 2004. №4. С.5-10.

Мета статті – проаналізувати аспекти розвитку творчого потенціалу майбутніх педагогів в контексті організації виховної роботи з метою виділення шляхів підвищення ефективності підготовки студентів до педагогічно цілеспрямованої організації виховної роботи в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Отже, дослідники максимально зближують поняття «Професійне самовизначення» і «особове самовизначення», що на нашу думку є продуктивним та необхідним. Оскільки особове самовизначення - відмова працювати за шаблоном, образом, інструктажу, тобто стереотипно; прагнення постійне удосконалитися, тобто зробити по-своєму; прагнення збагатити удосконалити свою діяльність, тобто досягти творчого рівня.⁴

А зробити це реальним можливо за умови розвитку творчого потенціалу майбутнього спеціаліста. Цього вимагає й сьогоднішній етап формування нових зовнішньополітичних та економічних реалій суспільства, потужний обмін інформацією, активізація наукового обміну та міжнародних зв'язків, що веде до значних змін у системі сучасної освіти, які диктують принципово нові тенденції розвитку вищої школи.

З метою розвитку у майбутніх педагогів основ педагогічної творчості, необхідно, щоб людина розуміла зміст цієї морально-етичної якості, її сутність, показники, могла критично оцінити рівень сформованості в себе та інших. З метою виявлення рівня розуміння майбутніми педагогами категорії «педагогічна творчість» ми провели експеримент, використовуючи різноманітні методи психолого-педагогічних досліджень. Учасниками якого стали 270 студентів-третьокурсників заочної форми навчання. Характерною особливістю цієї групи є факт роботи в закладів освіти різноманітного типу. Аналіз результатів дозволяє визначити наступні результати. Так, продовжуючи речення «творчий педагог - це...», респонденти відповіли:

---

⁴ Пряжников, Н. С. Соотношение понятий “личностное самоопределение” и “профессиональное самоопределение” / Н. С. Пряжников // Понятийный аппарат педагогики и образования : сб. науч. тр. / отв. ред. Е. В. Ткаченко. – Екатеринбург : Изд-во Уральского гос. пед. ун-та, 1995. – Вып. 1. – С.119-130.

«людина з багатою уявою, обізнана в різних галузях мистецтва» (Мирослава, Вижницька ЗОШ), «людина, яка знає як знайти підхід до дітей, за допомогою цікавих уроків, ігор, на уроках використовує методи наочності, спостереження» (Олеся, Чернівецька ЗОШ), «фахівець який підтримає в будь-якій ситуації» (Марина, Сторожинецька гімназія), «талант, який може навчити дітей» (Ольга, Кіцманське НВК). Друга загальна група звела тлумачення цієї дефініції до володіння якимось видом мистецтва, а третя категорія студентів (біля третини опитаних) – взагалі не дали відповідей. Однак слід зауважити, що практично жоден з респондентів навіть не наблизився до трактування педагогічної творчості, як оригінального і високоефективного підходу учителя до навчально-виховних завдань, збагачення теорії і практики виховання й навчання.

Дані, що нас насторожили ми отримали під час дискусії на тему «Як співвідносяться педагогічна творчість окремого вчителя і всього колективу?» 90 % його учасників практично не зрозуміли питання і не активізували свою участь в ньому навіть після уточнення його змісту. Причинами такої ситуації визначаємо: недостатню увагу до формування в навчально-виховному процесі ВНЗ якісного вчителя, вимоги до нової генерації наставників молоді, відсутність цілісного процесу його підготовки. Підтверджують цей висновок емпіричні дані, отримані нами під час індивідуальних бесід зі студентами, проведення анкетування. Так, 50% з опитаних змогли згадати прізвища педагогів, для яких характерні риси педагогічної творчості; тільки 40% назвали нові педагогічні технології, не завжди розуміючи зміст; дуже обмежено (кожний п'ятий) назвав художній твір або інший друкований матеріал у яких мова йде про педагогічну творчість. А тому перед ВНЗ стоять завдання з ліквідації даних прогалин.

А розв'язати дану проблему можливо тільки організувавши цілісний, педагогічно доцільний, з використанням нових педагогічних технологій процес викладання всіх дисциплін. Це дозволить не тільки розвинути

творчий потенціал студента, але й підвищити якість підготовки майбутніх педагогів взагалі.

Великі можливості по формуванню креативності студентів - майбутніх педагогів відкриває використання в учбово-виховному процесі ВНЗ нових технологій.

Враховуючи, що, з одного боку, майбутні педагоги найбільші труднощі відчують при організації виховної роботи з учнями, а, з іншого, – вони недостатньо володіють виховними технологіями (жоден з 104 опитаних студентів третього курсу конкретно не назвав будь-яку виховну технологію), метою статті є висвітлення деяких аспектів ознайомлення студентів з виховними технологіями.

Технологія виховного процесу - це сукупність методологічних і організаційно-методичних установок, що визначають підбір, компонування і порядок використання виховного інструментарію. Вона визначає стратегію, тактику і техніку організації процесу виховання.¹

Сучасні технології виховного процесу повинні мати особистісноорієнтоване спрямування, яке передбачало б власною метою формування й розвитку у майбутніх педагогів особистісних цінностей, серед яких, О. Вишневський, виділяє творчість як таку рису характеру, яка «позначається на процесі діяльності і на її результатах».²

Технологія виховного процесу визначає систему організації виховної діяльності в різних прийомах, алгоритмах, структурах стосовно кожної окремої особистості. Комплексне, взаємозалежне їхнє застосування повинно бути науково обґрунтованим і методично узгодженим. Як засвідчує досвід організації випускниками університету виховної роботи з учнями, вищих результатів у їх вихованості досягають ті, які застосовують виховні технології. Проте проведені дослідження (анкетування, бесіди, залучення

---

¹ Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии / В. П. Беспалько. – М.: Педагогика, 1989. – 330 с.

² Вишневський О. І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Посібник для студентів вищих навчальних закладів / Вишневський О. І. – Дрогобич: Коло, 2003. – 528 с.

студентів до організації різних виховних справ, виховних проєктів тощо), засвідчило, що вони не завжди розглядаються в учбовій установі важливою умовою ефективності виховної роботи. На жаль, й практика роботи загальноосвітніх учбових закладів показує невеликий відсоток учителів, які їх постійно використовують в учбово-виховній діяльності. На заваді до впровадження виховних технологій учителям виявилися недостатній рівень обізнаності з їх теоретичними основами, умінь для реалізації діагностики виховного процесу тощо.

Тому, для ліквідування цієї проблеми необхідно посилить увагу підготовки студентів до цієї роботи, а відтак змінити стереотипи існуючі в організації виховної роботи викладачів ВНЗ. З цією метою в багатьох ВНЗ України введені навчальні курси «Сучасні технології виховного процесу» (Миколаївський державний університет) або спецкурси «Іноваційні технології виховного процесу студентів факультетів фізичного виховання» (Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича) «Виховні технології» (Тернопільського національного університету ім. В. Гнатюка й Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника).

Освітні технології в сучасному педагогічному знанні, де висвітлюються основні тенденції розвитку систем освіти та освітніх технологій у світовій педагогічній практиці, їх роль у педагогічному процесі вищої школи; історія розвитку освітніх технологій, їх класифікація; різні види технологій (загально педагогічні, предметні, інноваційні, виховні, соціально виховні, технології авторських закладів, управління загальноосвітнім навчальним закладом, організації успішної діяльності). Особлива увага в системі освітніх та педагогічних технологій приділяється виховним технологіям. А саме розглядаються такі питання, як: характеристика компонентів виховних технологій; проєктування нових технологій у педагогічній теорії і практиці; педагогічна діагностика як важливий етап реалізації виховних технологій та умова підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх вчителів-

вихователів; технологія колективного творчого виховання (КТВ); підготовка вчителя-вихователя до впровадження технологій виховання; соціально-виховні технології та їх класифікація (технології сімейного виховання, “Школа – центр виховання в соціальному середовищі”, соціально-педагогічних комплексів, фізичного, трудового і професійного виховання та освіти, роботи з важковиховуваними дітьми).

Складовою навчальної програми є ознайомлення студентів з технологіями, які спрямовані на допомогу майбутнім не тільки педагогам, а взагалі фахівцям, у їх особистому професійному зростанні. Це стосується, в першу чергу, технології «Організація успішної діяльності», яка розглядається в історичному аспекті та передбачає оволодіння ними навичками цієї діяльності, а також оволодіння методикою усунення перешкод, які зустрічаються, формування іміджу успішної діяльності, а також технології саморозвитку педагога. Щодо останньої, то її вивчення передбачає розгляд концептуальних положень процесу саморозвитку, його характеристики, прагнення до самовдосконалення, саморозвитку як провідну вимогу при впровадженні технологій навчання, теоретичну і практичну готовність до педагогічної діяльності; структуру інноваційної діяльності вчителя.

Слід наголосити також на технологіях виховання і навчання дітей із проблемами (основні чинники виникнення дитячих відхилень, причини, що зумовлюють девіантну поведінку, типізація дітей із проблемами, соціально-педагогічні ознаки, що визначають групи дітей із проблемами, використання соціально-виховних технологій для подолання дитячих девіацій, модель диференціації та індивідуалізації навчання; технології компенсованого навчання) та роботи з важковиховуваними дітьми (характерні риси проблемних дітей; попередження та подолання важковиховуваності як цілісний процес; модель корекції девіантної поведінки; формування позитивної Я-концепції; використання цільових програм; включення в

позитивну діяльність, вплив на емоційну сферу, встановлення особистісного контакту з дитиною; методи впливу на агресивних дітей тощо).

Наприклад, при проведенні занять спецкурсу в Тернопільському національному педагогічному університеті ім. Володимира Гнатюка (викладач - доктор педагогічних наук, професор О. Янкович) використовується система творчих завдань (1. Підготуйтеся до обговорення проблем: У чому полягає творчість педагога? 2. Довести на прикладі школи, яку закінчили або описаних у художній літературі, в періодичній пресі, засобах масової інформації, які зустріли на сайтах інтернету тощо «Чи можливий творчий вплив на особистість учня і співтворчість з ним без постійного пошуку та впровадження нового в практику всього педагогічного колективу?»).

Заслуговує на увагу і включення студентів до виконання різноманітних індивідуальних навчально-дослідних завдань (ІНДЗ). Вони виконуються студентом у позааудиторний час і є завершеною теоретичною і практичною роботою в межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, одержаних у процесі лекційних, практичних і лабораторних занять.

Студент обирає тему і виконує ІНДЗ тільки із одного змістового модуля. Під час виконання індивідуального завдання необхідно передбачити можливості його практичного використання у навчальному-виховному процесі школи.

Індивідуальне завдання студента має містити елементи наукових досліджень. При його виконанні необхідно використовувати методи наукових пошуків: анкетування, експеримент тощо.

У цілому ефективність виховної технології досягається організацією цілісного діяльнісно-виховного процесу відповідно до вимоги концепцій виховання, наукових рекомендацій і реальних потреб: соціально-ціннісною, цільовою і змістовою спрямованістю виховання, оптимальною його організацією в межах продуктивної моделі, алгоритму технології;

забезпеченням позитивної мотивації в навчально-виховному процесі, розкриттям і реалізацією сутнісного потенціалу кожного учня; досягненням згуртованості класного колективу, згоди в родині, що забезпечує учню цілісність як суб'єкту життя, діяльності; особистим відношенням вихователя до виконання посадових обов'язків на високопрофесійному, творчому рівні; всебічним забезпеченням виховного процесу.

Критеріями ефективності виховних технологій визначаємо:

- досягнення виховних цілей, пов'язаних з цілісним формуванням особистості, згуртованістю колективу, що виявляється в морально-психологічному стані і результатах навчання;
- відповідність виховної діяльності об'єктивним законам виховання, правовим нормам, вирішуваним завданням і потребам дитини;
- оптимальність системи виховної діяльності і дійовість виховних заходів, тобто відповідність її продуктивної моделі, алгоритму технології;
- рівень майстерності і мистецтва класного керівника у виховній діяльності, його особиста роль в організації цілісного діяльнісно-виховного процесу, у вирішенні практичних задач і конкретних проблем.⁵

Таким чином важливим шляхом підвищення ефективності підготовки студентів до педагогічно цілеспрямованої організації виховної роботи в сучасних умовах, розвитку основ педагогічної творчості є оволодіння ними технологіями її організації.

---

⁵ Освітні технології / За заг. ред. О. М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2001. – 256 с.